

KUR'ÂN ÖĞRETİM METOTLARI VE ÖĞRETİCİLİK VASIFLARI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ADIGÜZEL*

ÖZET

Allah katından gönderilmiş mukaddes bir Kitap'ın öğreticisi durumunda olan bir kişi, -diğer branş sahibi eğitimcilerin yapması gerektiği gibi- kendisini mesleğine vermeli ve benimsemelidir. Ayrıca dersteki yeterliliğiyle öğrencilerine güven vermeli, kendisini ve dersini sevdirmelidir.

Tarafsız ve demokratik kişiliği ile öğrenciler arasında ayırım yapmamalı, her öğrenciye değer verdiğini hissettirmelidir. Ders ve notu bir baskı aracı olarak kullanmamalıdır. Öğrencilerden gelebilecek bazı olumsuz davranışlara karşı da, oldukça sabırlı, soğukkanlı ve hoşgörülü olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Öğrenim-Öğretim, Metot, Kur'ân, Tecvîd, Ezber ve Düzgün Telaffuz.*

ABSTRACT

The Characteristics of Teachers of Koran and Teaching Methodology

Any one who undertakes the teaching of Koran should devote himself to his profession.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

Her/ His students must have confidence on him and sympathize themselves with their teacher. As a teacher he / she must never discriminate the students, who, in turn, should feel respect for him and have self-confidence. He / she should never use the assessment and evaluation of the exam as a means of oppression on the students. As a teacher, he / she should be patient, cold blooded and tolerant towards the unfavourable or unpleasant attitude or behaviour which may occasionally demonstrated by the students.

Key Words: *Learning and Teaching, Koran, Tajvid, Learning by Heart and Proper Pronunciation.*

Mübârek Kitabımız Kur'ân-ı Kerim, Peygamberimiz (s.a.v.)'e 23 sene içerisinde vahyolunmuş ve mütevâtir kıraatlerle bize ulaşmıştır. O, Peygamber'den işitildiği gibi, o günden bu güne kadar, Müslümanlar arasında, büyük bir arzu ve iştiyakla okunmuş ve okutula gelmiş mukaddes bir kitaptır. Binaenaleyh Allah'ın kullarına en büyük yardım ve lütfu, onlara, kıyamete kadar doğru yolu gösterecek ve yanlış yollardan sakındıracak, böylesi mübârek bir kitabı göndermiş olmasıdır.

Kur'ân, her inananı kendisini öğrenmeye ve okumaya davet etmektedir (Alak, 1). İşte bunun içindir ki, her mü'min ve mü'mineye, *Kur'ân-ı Kerîm*'i öğrenmek ve başkalarına da öğretmek farz-ı kifâyedir. Bundan dolayı alimler, *Kur'ân* öğretimini amellerin en faziletlisi olarak kabul etmişlerdir¹.

Nitekim tabi'ân'un büyüklerinden ve kıraat imamı Âsım'ın da

¹ Kurtubî, *et-Tezkâr*, Dâru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1406/1986, s. 111.

hocası olan Abdurrahman es-Sülemî'nin, Hz. Osman (ra)'dan rivayet ettiği bir hadisi şerifte Resûlüllah (as), *Kur'ân*'ı öğrenen ve öğretmenin değerini şu şekilde müjdeler: “Sizin en hayırlınız *Kur'ân*'ı öğrenen ve öğretendir”². Abdurrahman es-Sülemî, mezkûr hadise işaretle: “Beni, Kûfe camiinde (*Kur'ân* okutmak için) oturtan şu hadistir” buyurmuşlar ve Hz. Osman'ın hilâfeti zamanından Haccac b. Yusuf'un Kûfe valisi olduğu zamana kadar, kırk beş yıl, insanlara *Kur'ân-ı Kerîm* öğretmekle meşgul olmuşlardır³. es-Sülemî, ayrıca Hz. Hasan ve Hüseyin (ra)'e de *Kur'ân* öğretmiştir⁴. Kuşkusuz Allah katından gönderilmiş ulvî bir kitabın öğrenim ve öğretiminde esas olan ihlâs, samimiyet ve sebatır.

1. GENEL ÖĞRETİM METOTLARI

Metot: Herhangi bir amaca ulaşmak için, bir şeyi bazı ilkelere ve belli bir düzene göre söyleme, yapma tarzı, usûl. Yine metot; bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için, bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol⁵. Ayrıca metot, “Bir amaca varmak için takip edilen, doğruluğu ve başarısı denenmiş en kısa ve en emin yol, hareket ve iş tutma tarzı”⁶ şeklinde de tanımlanmaktadır. Yine metot, bir gayeye ulaşmak, ya da bir teşebbüsü başarıya ulaştırabilmek için, şuurlu ve dikkatli seçilmiş, yol ve vasıtalar. Kısaca metot; doğru bir

² Buhârî, *Sahîh*, 21 (VI/108). Aynı yerde bir başka rivayet daha vardır: “Sizin en erdemli ve faziletliniz *Kur'ân*'ı öğrenen ve öğretendir”; Ebû Davud, *Sünen*, I/460. no: 1452.; Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü'l-Kari fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, tsz., XX/42.

³ el-Aynî, *a.g.e.* XX/43- 44; Kurtubî, *et-Tezkâr*, s. 110.

⁴ İbn Cezerî, *en-Neşr*, nşr. Ali Muhammed ed-Dabbâ', Dâru'l-Fikr, Mısır, tsz., I/3.

⁵ *Meydan-Larousse (Büyük Lûgat ve Ansiklopedi)*, Meydan Yayınevi, İstanbul, VIII/682.; Oğuzkan, A. Ferhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1981 s. 168.

⁶ Büyükkaragöz, S. Savaş ve Çivi, Cuma, *Genel Öğretim Metotları*, Öz Eğitim Yay., İstanbul, 1996, s. 33.

sonuca ve hedefe varılması için, izlenmesi gereken kaide ve kurallardır.

Bu genel bilgiler ışığında, *Kur'ân-ı Kerîm* öğretiminin metotlarını kısaca şu başlıklar altında işleyebiliriz:

1.1. Özel Öğretim Metodu : Genel öğretim metotları içerisinde Dini Bilimlerin öğretimine tahsis edilmiş bir metot olarak düşünülmektedir.⁷ Daha çok Kur'ân-ı Kerim ve Arapça dersleri gibi meslekî derslerde uygulanabilen bir metottur.

Kur'ân Öğretiminde Harflerin Tanıtımı ve Yüzüne Okuma : Öğretmen veya öğretim elemanı gireceği sınıfta, öğrenmeye yeni başlayan bir öğrenci grubu ile karşı karşıya ise, öncelikle onlara Arap alfabesini -bu hususta Arapça öğretene öğretim elemanları ile de işbirliği yaparak- tahtaya tek-tek yazıp tanıtmalıdır. Daha sonra da, öğrencilerin seviyesine uygun bir program içerisinde yazılmış, piyasada mevcut bir Elif-Bâ cüzünü, kolaydan zora doğru, baştan sona her öğrenciye ayrı-ayrı okutarak takip etmelidir. Aksi halde öğretmen veya öğretim elemanı, öğrencilerin derse hazır oluş seviyesini dikkate almadan⁸, yüksek düzeyde ve seviyelerini aşan bir programı öğretmeye kalkışırsa sonu hüsrana olur.

Eğer öğretmen veya öğretim elemanının karşısında, *Kur'ân* okumasını bilen bir öğrenci grubu varsa, o takdirde, *Kur'ân-ı Kerîm*'den önceden seçilecek bir veya birkaç sûreyi, yüzünden ayrı-ayrı her öğrenciye tecvîd kurallarına uygun bir biçimde okutması,

⁷ Öcal, Mustafa, *Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1990, s. 230.

⁸ Bkz. İbn Cema'a, Bedrüddin, Sa'dullah, *Tezkiretü's-Sâmi'* (çev. M. Şevki Aydın), Marifet Yay., İstanbul, 1998, s.78; Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1994, s. 248.

hatta ders hocasının, temsîli olarak birkaç ayet veya sayfayı tekrar-tekrar okuması, aynı şekilde onların da okumasını sağlaması, yeri geldiğinde de her defasında tashih etmesi daha uygun olur.

Öğretim elemanı, öğrenciler yüzüne okurken o esnada metinde geçen ve onların uygulayamadıkları tecvîd kaidelerini, önce onlara sormalı, cevaplayamadıkları takdirde, öğrencilerin seviyesine inerek, onların anlayabileceği bir ifade tarzı ile ve örneklerle tahtayı da kullanarak anlatmalıdır. Sonra da bahse konu kaideler, görsel ve işitsel bir biçimde, bizzat hoca tarafından (dudak talimine de dikkat çekilerek) telâffuz edilip seslendirilmelidir. Nitekim çağdaş bir eğitimcinin de ifade ettiği gibi, “Bir öğretici, eğitim-öğretim sürecinde ve görsel metotla öğrencilerin ne kadar fazla sayıda görme ve işitme duyusuna yönelirse, o oranda etkili bir öğretim sağlamış olur”⁹.

Şu hususu da belirtmek gerekir ki, öğretmen veya öğretim elemanının, eğitim ve öğretimde zaman ayarlaması yapması da, son derece önem arz eder. Çağdaş eğitimcilerin; “Verilecek bilginin ve söylenecek sözün dikkatin dağılmayacağı bir süre içinde, gayet kısa ve özlü olması kadar, dinleyicilerin, muhatapların öğrenmeye ve dinlemeye istekli olup olmadığını da göz önünde bulundurması gerekir”¹⁰ ifadesi de bu doğrultudadır. O nedenle öğretmen veya öğretim elemanı, dersi ne bıktırarak kadar uzatmalı, ne de ihmal edecek kadar kısa kesmelidir¹¹. Tabî ki öğreticinin vereceği bu dersin faydalı olabilmesi için; önceden hazırlanan plân ve program

⁹ Küçükahmet, Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Özkan Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1995, s. 21.

¹⁰ Bayraktar, M. Faruk, *İslâm Eğitiminde Öğretmen/Öğrenci Münasebetleri*, M.Ü. İlh. Fak. Vak. Yay., nu: 6, s. 60 vd.

¹¹ Bkz. İbn Cema'a, s. 69; Çelebi, Ahmet, *Eğitim-Öğretim Tarihi* (çev. Ali Yardım), Damla Yayınevi, İstanbul, 1983., s. 262 vd.

çerçevesindeki zaman dilimi içerisinde olmalı, neticede öğrencilerin, o dersi algılama süreci dikkate alınmalıdır.

1.2. Tedricîlik Metodu : Elbette ki bir eğiticinin bilmesi ve izlemesi gereken metotların başında, tedricilik metodu gelmektedir. O nedenle bir öğretmen veya öğretim elemanının, okunan ayetlerde geçen bir çok tecvîd kaidesini veya uzunca bir ezberi, öğrencilere bir anda vermesi, psikolojik ve pedagojik prensiplere aykırıdır.

Tecrübe ile biliyoruz ki bilgiyi, zamana yaymaksızın bir anda vermek; zihinlere iyice yerleşip kavranılması zor olduğu gibi, öğrencileri de bıktırır. Bunun en güzel örneğini, tedrici metodun uygulandığı Sahabe Tabîîn ve sonraki dönemlerde görüyoruz. Bununla ilgili birkaç misâl vermek gerekirse; Ebu Abdirrahman es-Sülemî, hocası İbn Mes'ud (r.a.)'dan bildirdiğine göre, Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'ân'ı, arkadaşları Hz. İbn Mes'ud, Osman ve Ubey b. Kâ'b (Allah kendilerinden razı olsun)'a onar ayet onar ayet öğretmiş, onların da bu ayetlerin, ilim ve amel yönünden ihtiva ettiği tüm hükümleri, iyice anlamadan ve orada istenilen şeyi nefislerinde tatbik etmeden diğer on ayete geçmedikleri rivayet edilmiştir¹². Sahabeden Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ö. 42/662-63) de, talebelerine günde sadece beşer ayet beşer ayet öğretmiştir. Bu yöntemin, Hz. Ömer (r.a.) tarafından belirlendiği ve kendisinden sonra da devam ettiği bildirilmiştir¹³. İsmâil b. Ebî Hâlid'in nakline göre, Tabîînin büyüklerinden olan Ebû Abdirrahman es-Sülemî Kur'ân'ı, talebelerine

¹² Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdillâh, *Ma'rifetü'l-Kurrâi'l-Kibâr*, Dâru'l-Kütübi'l-Hadîse, Mısır, tsz., s.48; Süyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, el-Mektebetü's-Sekafiyye, Beyrut, 1973, II/176.

¹³ Söylemez, M. .Mahfuz, "İslâmın Erken Döneminde Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri", *Dinî Araştırmalar Dergisi*, c. 5, sayı 13 (Mayıs-Ağustos 2002), s. 65, 67.

beşer ayet beşer ayet şeklinde öğretmiştir¹⁴. Yine Ebû Bekr b. Ayyâş, hocası Âsım'dan rivayetine göre Yahyâ b. Vessâb (ö. 103/721) Kur'ân'ı, Ubeyd b. Nudeyl'den birer ayet birer ayet öğrenmiştir¹⁵.

Bu ve benzer rivayetler bize gösteriyor ki, Kur'ân ve onun ihtiva ettiği hükümler, bidayette azar azar ve tedricen öğretilmiştir. Nitekim bilginin, bir anda verilmesini sakıncalı gören çağdaş eğitimciler de, "Bilginin bir anda ve çok verilmesi öğrenciyi, iyice düşünüp kavramadan kabule zorlayacağını, buna karşılık kolaydan zora, somuttan soyuta doğru gidilerek, tedricen verilen ve az olan bilginin ise, öğrenci tarafından hem kolay tekrar edileceğini, hem de üzerinde uzun uzun düşünerek daha iyi anlayacağını"¹⁶ söylemişlerdir.

1.3. Egzersiz ve Tekrar Metodu : İlgililerin de bildiği gibi, *Kur'ân*'ı en doğru ve düzeltilmiş harflerle okumanın yolu, harf ve kelimeleri tecvîd kurallarına uygun bir tarzda, bıkmadan öğrencilere çok-çok tekrar etmek, öğrenmede takip edilecek en güzel bir yoldur. Buna göre öğretici, öğrencilerden öğrendiklerini aralarında sık sık tekrar etmelerini istemelidir. Zira bu tekrar, konuyu veya ezberi zihinlerine yerleştirip kökleştirir¹⁷.

Bu metot zor ve yorucu olmasına rağmen, Kur'ân öğretiminde faydalı yöntemlerden biridir. Buna göre yüzüne okutulacak bölümün veya verilecek ezberin, önce hoca tarafından birkaç kez okunması, daha sonra söz konusu ezber veya yüzüne okunacak kısmın öğrencilere, tek-tek yüzünden okutup tekrar ettirilmesi, hatta bu

¹⁴ Zehebî, s. 47.

¹⁵ Zehebî, s. 51.

¹⁶ Bkz. Aydın, M. Şevki, "İbn Cema'a'ya Göre Öğretme'nin Görev ve Nitelikleri", *E.Ü. İlh. Fak. Dergisi*, sayı 8 (1992), s. 220.; Bayraktar, s. 64, 65, 190 vd.

¹⁷ İbn Cema'a, s. 80.

ezberin daha iyi kavranılması için onlara, televizyon, video veya bilgisayardan izletilmesi, o esnada talebelerin yüzüne takip etmelerinin sağlanması yerinde olur. Ayrıca sadece kulaktan dinlenebilen cihazlardan da istifade edilebilir.

1.4. Münakaşa, Münazara, Tartışma Metodu : Bunun amacı; örneğin hocanın sırayla öğrencilere ödev olarak vereceği tecvîd konuları, ya da bir veya birkaç ayetteki tecvîdlerin tespiti ve uygulanışıyla ilgili bilgiyi toplayıp, karşılıklı müzakere ve münazara yapmak suretiyle öğrencilere bilgi kazandırmaktır. Bu metod, öğrencileri tecvîd konuları üzerinde inceleme ve araştırma yapmaya, kendi imkânları ölçüsünde elde mevcut vasıtalarla (kitap, teyp, bilgi sayar vs. gibi) öğrenmeye yönelttiği gibi onları, tecvîdde anlaşılması zor konular üzerinde detaylı düşünmeye ve aralarında müzakere etmeye de yöneltir.

Neticede bu metotla çalışan öğrenciler, ödev olarak verilen konu hakkında öğrendiklerini sınıfta söylerler. Öğreticinin nezaretinde, edindikleri bilgilerin leh ve aleyhinde, kendi aralarında tartışır, müzakere ve münakaşa ederler¹⁸. Gerekirse bu tartışmaya öğretmen veya öğretim elemanı da katılır, gerekli açıklama ve düzeltmelerde bulunur. Dersin sonunda, ödev olarak verilen ayetlerde geçen tecvîd kaideleri ile alakalı temel bilgiler, böylece tespit edilmiş ve öğrenilmiş olur.

Derslerinde, söz konusu olan metodu uygulayan öğretici, öğrencilerini iyi yetiştirmiş, böylece hem kendisinin hem de onların bilgisini artırmış olur. Neticede uygulanan bu metotla talebelerin, aktif bir şekilde derse iştirak etmeleri ve önceden hazırlıklı gelmeleri de

¹⁸ Aydın, M. Şevki, s . 220.

sağlanmış olur¹⁹.

1.5. Takrîr Metodu: Anlatılacak konuların yeterince açık olamayan, öğrencilerce rahatlıkla ve kolaylıkla anlaşılacak kısımlarının izahının yapılarak açıklığa kavuşturulmasıdır²⁰. (Örneğin, Kıraatte idğam konusunun misâllerle izahının yapılması gibi). Binaenaleyh bu metot; öğretmen veya öğretim elemanının bir konuya ilişkin bilgileri, karşısında pasif bir şekilde oturarak dinleyen öğrencilere iletmesi biçiminde uygulanan bir öğretim metodudur.

Bu metot eskiden çok kullanıldığı halde günümüzde, öğrencilerin pasif olarak oturmalarına neden olduğu, onlara düşüncelerini açıklama ve soru sorma fırsatı vermediği için, sıkıcı ve en etkisiz bir metot olarak kabul edilmekle beraber²¹, yine de günümüzde özellikle de yüksek öğretim başta olmak üzere İmam-Hatip okullarında geniş ölçüde kullanılan bir metot olan takrîr (ifade, beyan etme, anlatma), işlenecek konuların özellik ve zorluk derecesine göre algılama süreci de dikkate alınarak, öğrencilerce anlaşılır bir ifade ile izah edilirse yararlı olabileceği belirtilmiştir. Söz konusu metot; öğreticinin daha önce yazılmış kitap, yazı ve görüşlerden faydalanarak sınıfta etraflıca açıklama yapması, beyan etmesi, bilinmeyenleri ortaya koyması ve ispat etmesi gibi manalar taşır. Dolayısıyla hocanın, dersi anlatması veya Kur'ân'dan bir parça okuması talebinin dinlemesi şeklinde olur ki bu, pasif bir yöntemdir. Kıraatte buna "istimâ" (yani şeyhlerin lisanından dinleyerek öğrenme)²² yöntemi denir.

¹⁹ Bkz. Bayraktar, s. 197 vd.

²⁰ Öcal, s. 241.

²¹ Büyükkaragöz ve Çivi, s. 75 vd.

²² Aliyyü'l-Kari, Zekerıyya el-Ensarı, *el-Minahü'l-Fikriyye alâ Metni'l-Cezeriyye*, Mısır,

1.6. Soru-Cevap Metodu : Çoğu zaman soru-cevap metodu, eğitimde sıkça başvurulması gereken genel öğretim metotlarından biridir. Bu metot, Kur'ân derslerinde uygulanabildiği gibi, “Hemen her derste uygulanabilen faydalı ve yetiştirici bir usul”²³ olduğu bildirilmiştir. Daha önce de izah edildiği üzere, bu metotla, bir yandan öğrencinin bilgisi kontrol edilirken, öte yandan bu usülle onun, düşünce kabiliyeti de geliştirilir²⁴.

Bu metot, anlatma metodunun sıkıcılığını gidermek ve öğretimi daha etkili bir şekilde gerçekleştirmek isteğine dayalı olarak geliştirilmiştir. Anlatma metodundan sonra eğitimde en çok kullanılan bir öğretim metodu olan soru-cevap, eğitim kavramında meydana gelen çağdaş değişmelere rağmen, öğretimdeki önemini hala korumaktadır. Bu bağlamda öğretici konuyu, yalnız kendisi anlatmakla kalmamalı, öğrencilerini de derse aktif olarak katmalıdır. Bu anlamda öğrencilere, soru sormaları için fırsatlar oluşturmalıdır²⁵. Uygulanan bu metot, eğitimde tekrar ve pekiştirmeyi sağlar. Öğretici, örneğin yeni bir tecvîd konusunu anlatmaya veya bir sureyi ezberletmeye başlamadan önce, bir evvelki ezberi veya tecvid konusunu sorularla öğrencilere tekrarlatmalıdır²⁶. Böylece öğrenme pekiştirilmiş olur. Söz konusu metodun bundan başka yararları da mevcuttur. Örneğin, anlatma kabiliyetinin geliştirilmesi gibi.

Şu husus açıkça bilinmelidir ki, eğitimde izlenmesi gereken ve

1890, s. 30.

²³ Bkz. Dodurgalı, Abdurrahman, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, M. Ü. İlh. Fak. Vak. Yay., nu:165. İstanbul, 1999, s. 290; Bilgin, Beyza, *Din Eğitimi*, Akid Yay., Ankara 1991, s. 120.

²⁴ Bkz. Aydın, Mehmet Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurma Yöntemi*, Karakoç Yay., Ankara, 1998, s.140,141; Küçükahmet, Leyla, s. 42, 43.

²⁵ Aydın, M. Şevki, s. 220.

²⁶ Bkz. İbn Cema'a, s. 79.

tasarlanan metotlar, nitelikli öğretici olmadan kendi başına bir işe yaramadığı gibi, öğretimi, belli usûl ve prensiplere dayandırmadan, öğrencilerini eğitmeye kalkışan bir öğretmen veya öğretim elemanı da, müspet bir sonuca ulaşamaz. O nedenle öğretmen veya öğretim elemanının, mesleğini icrada yararlanabileceği teknikleri, usûlleri ve izlenecek metotları, hatta dersi nasıl anlatacağını bilmesi, kısaca pedagojik formasyona sahip olması gerekir²⁷.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da şudur: Öğretici her şeyden önce öğrencilerine değer verip kişiliklerine saygı göstermelidir. Öğrenci dersle ilgili bir soru sorarsa, takdir ve teşvik edilmeli, asla tahkir edilmemelidir. Aksine öğrenciye, medenî bir cesaretle soru sorma alışkanlığı kazandırılmalıdır²⁸.

Neticede soru sorma alışkanlığını kazanan öğrenci, derste işlenmekte olan konu hakkında, anlamadığı hususları hocasına sormalı o da, somut örneklerle meseleyi detaylı anlatmalıdır. Böylece öğretici, öğrenciye sebep-sonuç ilişkilerini bildirerek onun, daha net, daha kolay yorum yapmasına ve konuyu iyice kavranmasına yardımcı olmalıdır²⁹. Meselâ, “ihfâ” yapılırken dil ucu, neden boşta bırakılmalı?. “İklâb” yapılırken, iki dudak neden kapatılmalı?. Bazen bir kelimeyi takip eden ikinci kelimenin baş harfinde neden ses vurgusu yapılmalı?. “Revm” yapılırken neden kasr veçhiyle yapılmalı? vs. gibi, öğrenci tarafından sorulması muhtemel bu sualler, öğrencilerin anlayabileceği bir ifade tarzıyla, görsel ve işitsel bir biçimde anlatılıp telâffuz edilmelidir.

²⁷ İbn Cema'a, s. 74 vd.

²⁸ İbn Cema'a, s.86.; Aydın, M. Şevki, s. 222.

²⁹ Aydın, M. Şevki, s. 220.

1.7. Grupla Çalışma / Derse Birlikte Katılma Metodu :

Bunun için öğretmen veya öğretim elemanı, sınıftaki öğrencileri bilgi-beceri ve kabiliyetlerine göre gruplandırmalı, ileride “Seviye ve Hazır Bulunuş Düzeyi” başlığı altında da izah edileceği gibi, seviyelerine uygun bir program uygulamalıdır³⁰. Gruplara ayrılan her öğrenciyle ayrı-ayrı ilgilenmeli, derse katılmalarını temin etmelidir. Gerekirse onların ilgisini çekecek koro çalışmalarına da başvurmalıdır. Bu yolla da, bir öğrencinin telaffuz edemediği veya yanlış okuduğu harfleri, hocadan veya başkalarından duyarak doğru öğrenmesi, ve aktif bir şekilde derse katılması sağlanmış olur.

2. GENEL ÖĞRETİM METODLARI AÇISINDAN KUR’AN ÖĞRETİMİ VE ÖĞRETİCİSİNDE ARANMASI GEREKEN NİTELİKLER

Öğretmen ya da öğretim elemanı her şeyden önce bir eğitimcidir ve eğitim-öğretimin temel unsurudur³¹. O nedenle Öğrencisini terbiye ederek, ona belli bilgiler öğreterek, belli maharetleri, davranış ve tavırları kazandırarak ve şahsiyetinin gelişmesine yardımcı olarak. öğrencisini hayat ve topluma hazırlayacaktır. Bu durumda öğreticilik bir kabiliyet, maharet, bilgi ve sanat işidir. Öğretmen veya öğretim elemanı da bir sanatkârdır. Onun eseri de, yetiştirdiği öğrencisidir. Bundan dolayı öğreticilik mesleği, belli bir eğitim-öğretim kademesinden geçmeyi, pedagojik formasyonu (yani, öğretmenlik bilgisi ve eğitimini) gerektirir. O nedenle tek başına mesleki bilgilerin yeterli olamayacağı belki, bilgi ile eğitim-öğretim tekniğinin birleştirilmesi gerektiği hususu, kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

³⁰ Çelebi, s. 389; Aydın, M. Şevki., s. 219.

³¹ İbn Cema’a, s. 62, 63.

Örneğin pedagojik formasyonu olan bir öğretmen veya öğretim elemanı öğrencilere nasıl yaklaşacağını, onlara neleri, ne zaman, nerede ve nasıl vereceğini bilir³².

Öğretmenlik mesleğinin genel tanımını yaptıktan sonra, şimdi de Kur'ân öğretmeni veya öğretim elemanında aranması gereken vasıfları açıklamaya çalışalım:

1-Hamele-i Kur'an ve Ehl-i Kur'an olması.

2-Pedagojik formasyona sahip olması.

3-Allah (c.c)'ın rızasını kazanmaya niyetli olması.

4-İhlâslı ve gösterişten uzak olması.

5-Mal-mülk, riyaset gibi dünyevî maksatlar gütmemiş olması.

6-Güzel ahlak sahibi ve adil olması.

7-Öğrencilere şefkatle yaklaşması.

8-Öğrencilere bol bol nasihat vermesi, irşat etmesi ve onlar hakkında hayır dilemesi.

9-Öğrencilere karşı mütevazı olması.

10-Öğrenci okutmaya haris ve istekli olması³³ gibi vasıflar yanında, Allah'tan korkan, tecrübeli, bilgili, kemâl ve takva sahibi, meslek sevgisi ile dolu, feraset ve vakar sahibi, merhametli, affedici ve sabırlı olmasıdır³⁴. Ayrıca Kur'ân harflerini mahreç ve tecvîd üzere,

³² Çelebi, s. 208 vd.; Öcal, s. 47.; Aydın, M.Şevki., s. 218.

³³ en-Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahya b. Şeref, *et-Tibyân fî Âdâbı Hameleti'l-Kur'ân*, Müessesetü't-Takvîmi'l-İslâmî, Beyrut, 1986, s. 26 vd.; İbn Cema'a, s. 60.

³⁴ Bkz. ez-Zernûcî, İmam Burhanüddin, *Ta'lîmü'l-Müteallim* (çev. Y.Vehbi Yavuz), II. bs., İlim ve Kültür Yay., Bursa, tsz., s. 60 vd.; Çelebî, s.260 vd.; Bayraktar, s. 137 vd.; Çelik,

güzel ve düzgün okumalıdır. Bu vasıfları taşıyan Kur'ân öğreticisi, bir öğretmen olduğunu düşünmeli, kendisini bu mesleğe vermeli ve benimsemelidir.

İyi bir öğretmen veya öğretim elemanı, dersteki yeterliliğiyle öğrencilerine güven vermeli, kendisini ve dersini sevdirmelidir. Onun, öğrencilerin her birine sevgi ve şefkatle yaklaşması; hatta bir eğitim-öğretim disiplini içerisinde, asık surat olmaktan kaçınması, gönül alıcı ve öğrencilerin hoşuna gidecek sözler söylemelidir³⁵. Böylece Mübarek Kitabımız *Kur'ân-ı Kerîm*'i öğretecek bir tavır ve vakar içerisinde, o dersin gerçek bir öğreticisi olduğunu göstermelidir. Şu halde öğretmen veya öğretim elemanı, öğrencilerine karşı merhametli ve sevecen olduğu gibi, onlardan gelecek bazı olumsuz davranışlara karşı da, oldukça sabırlı, soğukkanlı ve hoşgörülü olmalıdır. Ayrıca dersi ve notu, öğrencilere karşı bir baskı aracı olarak kullanmamalıdır. Aksi halde öğretici, öğrencilere dersi sevdirmek yerine, onlarda derse karşı, sonradan telafisi güç bir nefret uyandırmış olur. Kısaca öğretici, onlar hakkında iyilik düşünmeli haset gibi kötü duygulardan kendisini arındırmalıdır. Bunun için sempatik, güler yüzlü, ağırbaşlı, dürüst ve güvenilir bir kişiliğe sahip olmalıdır. Öğrencilerle kesinlikle alay etmemeli, onlara eşit muamele etmeli ve aralarında ayırım yapmamalıdır³⁶.

Hoşgörü sahibi bir öğretmen veya öğretim elemanı, her haliyle

Abbas, *Din Eğitimimize Tarihsel Yaklaşım*, EKEV Yay., Erzurum 2001, s. 113 vd.

³⁵ el-Kabisî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, *İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Münasebetlerine Dair Geniş Risale* (çev. Süleyman Ateş), Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, tsz., s. 30; İbn Cema'a, s. 87; Çetin, Abdurrahman, "Kur'an Öğretiminde Metot", *Din Öğretimi Dergisi*, sayı 18 (Mart, 1989), s. 18 vd.

³⁶ İbn Sahnun, *Eğitim ve Öğretimin Esasları* (çev. M. Faruk Bayraktar), M.Ü. İlh. Fak. Vak. Yay., İstanbul, 1996., s.43; Çelebi, s.263, 283; Mehmet Dağ ve Hifzurrahman Raşit Öymen, *İslâm Eğitim Tarihi*, M.E.B. Yay., Ankara, 1974, s. 224 vd.

onlara örnek olmalı, ayrıca kılık kıyafeti de temiz ve düzgün olmalıdır³⁷. Öğretici, her öğrencisine değer verdiğini onlara hissettirmeli, öğrencilerin en küçük başarısını takdir etmelidir³⁸. Öğretim elemanı, sınıfındaki öğrencilerin derse dair fikir, düşünce, kanaat ve davranışlarını da dikkate alarak katılımcı bir ortamda dersini işlemelidir. Kısaca öğrencilerle diyalog içerisinde, hoşgörüyü dayalı bir ortam sağlaması, iletişim açısından önemlidir³⁹.

Hoşgörü sahibi öğretmen veya öğretim elemanı; mesleğini seven⁴⁰, tarafsız, çağdaş, ön yargılı olmayan, anlayışlı, açık fikirli olan şahsiyettir. İyi bir öğretmen veya öğretim elemanı; sınıfındaki her öğrencinin, bireysel farklılıklarını bilmeye çalışan, tatlı sert olan, öğrencisine kesinlikle dayak atmayan, tehdit etmeyen, zamanını iyi kullanan, öğrenciyi objektif olarak değerlendiren öğretmendir. Yine hoşgörü sahibi öğretmen veya öğretim elemanı, derste öğrencilerin fikirlerini rahatça söylemelerine imkân veren, kendi fikirlerini zorla empoze etmeyen, öğrencisiyle yakından ilgilenen, kendi ailevi ve kişisel sorunlarını öğrenciye yansıtmayan, hem ders içinde hem ders dışında öğrencisiyle iyi iletişim kuran, öğrencinin geldiği çevreyi bilen, onun ailesine kadar ulaşabilen öğretmendir⁴¹.

2.1. Derste Öğretici ve Öğrenci Etkinliği

Öğretmen veya öğretim elemanının nitelikleri başlığı altında belirtilen özelliklere sahip bir öğretmenin yönetimindeki sınıfta, etkinlik ve sorumluluk, üyeler arasında dağılmıştır. Öğretmen, grubun

³⁷ İbn Cema'a, s. 64; Aydın, M. Şevki, s. 227.

³⁸ Çetin, s.18, 19.

³⁹ Dodurgalı, s. 238 vd.

⁴⁰ İbn Sahnun, s. 52 vd.

⁴¹ Büyükkaragöz ve Çivi, s. 6; Aydın, M. Şevki., s. 221, 222.

bir üyesi olarak davranır. Başarı ve başarısızlık ortaklaşa paylaşılır. Ayrıca öğretmenin öğrencilerine güven verici tutumu, onların birbirine sevgi ve saygı duymalarına, iyilik ve güzellikte yarışmalarına yardım eder⁴².

Öğretici ve öğrenci arasındaki karşılıklı itimat, sevgi ve saygı esasına dayanan münasebet; hemen her seviyedeki öğrencinin, eğitim-öğretimde başarıya ulaşabilmesi için, asgari şart olmalıdır. Bu bakımdan öğretici, sınıfında bu bağın kopmamasına son derece dikkat etmelidir. Binaenaleyh etkili bir eğitim-öğretimin sağlanması için öğretici, öğrencilerle iyi iletişim kurmalı, onları çok iyi tanımalı, onlara isimleriyle hitap etmeli, onların sosyo-kültürel kökenlerini, çevrelerini ve ekonomik şartlarını çok iyi bilmelidir⁴³. Yine bir öğretmenin yapması gereken en önemli iş, sesini gereğinden fazla yükseltmemeli, tane tane düzenli aralıklarla konuşmalı öğrencilerin kendisini en iyi şekilde dinlemelerini sağlamalıdır. Buna göre dersi, gereğinden fazla uzatmamalı ve dikkatlerin dağılmayacağı bir zamana sığdırmalıdır⁴⁴.

Şu hususu da önemle belirtelim ki, her ders yılı başında, ilgili öğretmenler kurulu veya bilim dalı kurulu toplantılarında, *Kur'ân-ı Kerîm* ders programı; konular, amaçlar, *Kur'ân* öğretimi ile ilgili açıklamalar, sınıf içindeki davranışlar, örnek ders işlenişi ve değerlendirmelerle alakalı müzakere ve danışmalar yapıp gerekli kararlar alınmalı ve görüş birliği içerisinde alınan kararlara, öğretmenler veya öğretim elemanları harfiyen uymalıdır.

⁴² İbn Cema'a, s. 84, 85; Büyükkaragöz ve Çivi, a.y.

⁴³ İbn Cema'a, s. 84.

⁴⁴ İbn Cema'a, s. 69, 70.; Aydın, M.Şevki, s. 220 vd.

Öğretmen veya öğretim elemanının, *Kur'ân* dersinde verimli olabilmesi için, daha önce alınan kararlar çerçevesinde, gerekli hazırlık ve plânını⁴⁵ yaparak derse öyle girmelidir. Tespit edilen amaç doğrultusunda dersi işlemeli, tasarlanan amaca ulaştıracak bilgi ve becerileri, öğrencilerine kazandırıp kazandırmadığını sürekli gözlemeli, varsa eksikleri kısa zamanda telafi etmelidir. Her hâlükârda öğretmenin veya öğretim elemanının başarısı, *Kur'ân*'ı henüz öğrenme durumunda olan gencin buna hazır yani istekli olması gerekir. Aksi halde öğreticinin tek taraflı iyi niyetli girişimleri sonuçsuz kalır.

Öğretmen veya öğretim elemanı, kendisini sürekli olarak yenilemelidir. İlim ve kültürünü artırmalıdır. Zira öğrencilerde saygı uyandırmanın temelinde öğretmenin geniş bilgi ve kültüre sahip olması yatar. Kendini yetiştirmeyen başkalarını da yetiştiremez. O nedenle öğretmen, devamlı olarak okuma, öğrenme gayreti içinde olmalıdır. Zira “kişi okuduğu, öğrendiği sürece alimdir...”⁴⁶.

Öğreticinin mesleğinde başarılı olmasını sağlayan bir diğer husus da metodudur. Bu itibarla metodunu her yıl yeniden gözden geçirmelidir. Gerektiğinde, bu konuda öğrencilerin görüşünü de almalı⁴⁷, dersini önceden plânladığı zamana sığacak şekilde işlemeli, gerekirse tahtayı da kullanarak, aynı anda göze ve kulağa hitap etmelidir. Öğrencilerin de dikkati çekilerek, tümünün aktif bir şekilde derse katılımları sağlanmalıdır.

Tecrübe ile bilinen bir gerçek daha var ki, öğrenci-öğretici

⁴⁵ Makalemizi daha fazla uzatmamak için bir taslak plân sunamıyoruz.

⁴⁶ Bkz. İbn Cema'a, s. 61 vd.; Bayraktar, s. 186 vd.

⁴⁷ Çetin, s. 20.

ilişkilerinde; öğrenciye iyi niyet ve dostça yapılan ihtarlar, olumlu sonuç vermektedir. Neticede öğrenci, dostça yapılan bu uyarı ve yönlendirmeler karşısında, hatasını anlamakta ve çalışmaya daha da teşvik olmaktadır. Buna karşılık yersiz azarlamalar ve alay etmeler, onur kırmakta ve öğrenmede olumsuz bir tesir yapmaktadır. İyi bir eğitim-öğretim için, öğreticilik görevini yüklenmiş kişilerin, zikredilen olumsuz davranışlardan son derece sakınmaları gerekir.

2.2. Seviye ve Hazır Bulunuş Düzeyi

Kur'ân-ı Kerîm dersini okutmaya talip öğretmen veya öğretim elemanının, seviye ve öğretme kabiliyetinin yeterli oluşu yanında, gerçekte Kur'ân dersini okutmaya haris olması, böylece daha önce arz ettiğimiz hususlara ve niteliklere dikkat etmesi de önem arz eder. Binaenaleyh buna yeterli olup da, dersi okutacak elemanın, vereceği ders programını hazırlamadan önce, sınıfındaki öğrencilerle birebir görüşerek onların, yaş, çevre, zekâ ve algılayış kabiliyetlerini de dikkate alarak⁴⁸ seviyelerini ve hazır oluş düzeylerini tespit etmesi, hatta bir ön testle giriş davranışlarını ölçmesi, bunların kayıtlarını tutması⁴⁹ ve buna göre program hazırlaması uygun olur.

Kur'ân eğitiminde, amaç-içerik bağlantısının kurulması için öncelikle öğreticinin, hem o yaş çocuğunun (veya gencinin) yeteneklerini zihinsel ve biyolojik gelişim düzeylerini, hem de o dersi alacak öğrencilerin özelliklerini bilmesi, onlar arasında, zeki ve gabi oluş durumlarına göre gruplandırma yapması⁵⁰, daha sonra seviyelerine uygun program hazırlayıp ders vermesi yerinde olur.

⁴⁸ İbn Cema'a, s. 81; Çelebi, s. 305 vd., 315; Bayraktar, s. 214.

⁴⁹ Başar, Hüseyin, *Sınıf Yönetimi*, Önder Matbaacılık, Ankara, tsz., s. 47.

⁵⁰ İbn Cema'a, s. 78; Çelebi, s. 306 vd.; Aydın, M.Şevki, s. 219.

Şüphesiz ki öğreticinin, öğrencisini her yönüyle tanması, onun en iyi şekilde yetişmesini sağlar. Nasıl ki, iyi mahsul isteyen bir çiftçinin, tohumunu ekeceği yeri iyi bilmesi, toprağın çeşidine, cinsine göre hareket etmesi gerekirse öğreticinin de, öğrencisinin en iyi şekilde yetişmesi için onu tanması ve kabiliyetine göre program uygulaması gerekir.

Onları en iyi biçimde eğitip yetiştirmenin diğer bir yolu da öğreticinin, kendisini ve dersini onlara kabul ettirip sevdirmesidir. Bunun için sınıfta veya teneffüslerde, öğrencilerle birebir diyalog kurması, ve sorunlarıyla yakînen ilgilenmesi de başarılarını artırır.

2.3. Kur'ân Harflerinin Düzgün Telâffuz Edilmesi

Kur'ân öğreticisi, öğrenciler okurken, yanlış telâffuz ettikleri kelime veya harfleri, anında müdahale ile, her harfi mahreç/çıkış yerlerine ileterek, oradan düzgün ve doğru bir biçimde seslendirip telaffuz etmeli, yani gösterip yaptırma yöntemi⁵¹ ile öğrencilerin dimağına yerleştirmeye çalışmalıdır. Ayrıca, öğretmen veya öğretim elemanının rehberliğinde, toplu okuma ile de harflerin düzgün telaffuz edilmesi sağlanmalıdır.

Şunu unutmamak gerekir ki öğrencilerin, *Kur'ân harflerini* düzgün öğrenip telâffuz etmeleri, her şeyden önce bu dersin öğreticisine bağlıdır. Çünkü *Kur'ân*, işitildiği gibi (yani semâ ve arz ile) telâffuzu gerektiren bir derstir. Öyle ise onu, güzel ve düzgün okuyan bir ağız (fem-i muhsin) dan işitmek ve görmek şarttır⁵². Eğer harfler ve kelimeler doğru ve düzgün seslendirilmiş bir tarzda, genç

⁵¹ Aydın, M.Zeki, s. 112.

⁵² Bkz. Adıgüzel, Mehmet, *Kur'ân-ı Kerim'in Tecvidi ve Tilâveti*, II.bs., EKEV Yay., Erzurum, 2001, s. 13,14.

dimağlara nakş edilmişse, öğrencilerin işittikleri bu temsili okuyuş; sağlam bir kaynaktan gelen ışınları yansıtan bir ayna misali, görülüp müşahede edilebilir. Yok eğer öğrencilerin, direkt olarak eğiticiden işitip aldıkları, harf ve kelimelere ait ses, vurgu ve telâffuzlar sahih ve sıhhatli değilse, elbette ki bir yansıtıcı mesabesinde olan öğrencilerin okuyuşu da bozuk olacaktır.

Şu halde, *Kur'ân* öğrenim ve öğretiminin önem ve faziletine⁵³ inanarak bu görevi üstlenmiş meslektaşlarımızın, şu hususlara son derece dikkat etmelerinde yarar vardır :

a) Yeni *Kur'ân* öğrenenlere, daha önce de belirtildiği üzere, ilk olarak *Kur'ân* harflerini tanıtmalı, harflerin çıkış yerleri gösterilerek bunları seslendirmeli, kalın ve ince sesli harfler, mutlaka açıklanıp, özellikle kalın sesli harfler, tek-tek telâffuz edilmeli ve bunları öğrencilere, uygulamalı bir biçimde öğretmeli, bu arada her öğrencinin önünde *Kur'ân* alfabesi veya *Kur'ân* bulunmasına itina gösterilmelidir.

b) Yukarıya bağlı olarak, bir öğrenci *Kur'ân* okurken, diğer öğrencilerin de onu izlemeleri sağlanmalı, bunun için de, sıra takip edilmemeli, rastgele okutulmalıdır.

c) Ders hocası tarafından, öğrencilerin telâffuz yanlışlıkları alışkanlık haline gelmeden, anında düzeltilmelidir⁵⁴. Bu düzeltme yapılırken, öğrenciler mahcup edilmemeli ve onlara teşvik edici, gönül alıcı sözler söylenerek, bu derse karşı ilgileri artırılmalıdır. Ayrıca bir

⁵³ Bkz. Buhârî, *Sahih*, 21 (VI/108). Aynı yerdeki bir başka rivayette ise: “Sizin en erdemli ve faziletliniz *Kur'ân*'ı öğrenen ve öğretenidir” buyurulmuştur; Ebû Davud, *Sünen*, I/460. no: 1452; Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü'l-Kari*, Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, tsz., XX/42; ed-Dârimî, *Sünen*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, tsz., II/429.

⁵⁴ Çetin, s. 21.

öğrenci bir harfin sesini doğru vermekte güçlük çekiyorsa hoca, aynı ders saatinde o öğrenciyi düzeltmekte ısrar etmemelidir; çünkü ders hocasının bunu zamana bırakmasında yarar vardır. Şunu da belirtelim ki, eğer bir öğrenci bir harfi güzel telaffuz ediyorsa, onun bu becerisine dikkatini çekerek teşvik edilmelidir. İyi çıkaramadığı harfler üzerinde de, bol-bol egzersiz yapıp çalışması istenmelidir.

d) Öğrencilere ezber verilecek süre veya bölümü, öncelikle öğretmen veya öğretim elemanının kendisi, birkaç defa ağır-ağır tecvîd kurallarına uygun olarak okumalı, sonra da öğrencilere tekrarlatmalıdır. Bu hususta tanınmış okuyucular tarafından doldurulmuş teyp, video bantlarından veya siy dilerden de istifade edilebilir. Ezber çalışmalarında öğrencileri bıktırmamak için, ilk etapta kısa ve kolayca ezberlenebilen dua, ayet ya da sûrelerden başlamak suretiyle, kolaydan zora veya azdan çoğa doğru gidilmeli⁵⁵, bu ezberlerin tedrici bir şekilde geliştirilmesi sağlanmalıdır. Keza ezberlenecek kısımları, önceden öğrencilere tek-tek okutup tashihi yapıldıktan ve hatasız okumaları sağlandıktan sonra ezberletilmelidir. Böylece, öğrencilerde yanlış telâffuz etme alışkanlığı önceden önlenmiş olur⁵⁶. Söz konusu ezberler bir üst sınıfta, mutlaka tekrarlatılmalıdır.

Sınıftaki bu tür bir uygulama, ezberlenecek ayet ve sûreler üzerinde sıklaştırılması, öğrencilerin ezberlerinin daha sıhhatli ve sağlıklı olmasına katkı sağlayacağı gibi, ayrıca Kur'ân'ı yüzüne

⁵⁵ Çünkü bir hadisi şerifte, “*Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin*” buyurulmuştur. Bkz. Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahîh* (çev. M. Sofuoğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1987, 1/230.

⁵⁶ Ezberlemenin gayesi, faydası ve tekniğiyle ilgili daha geniş bilgi için bkz. Adıgüzel, Mehmet, “Kur'ân Öğrenim ve Öğretiminin Önemi ve Ezberleme Teknikleri”, *EKEV Akademi Dergisi*, c. 3, sayı 1 (Bahar, 2001), s. 179.

düzgün okumalarına da katkı sağlayabilir. Ancak burada öğreticinin rolü önemlidir. Çünkü öğretmenin, büyük bir sabır, azim ve gayret içerisinde, öğrenciler okurken görülen kural dışı okumalarını tek-tek düzeltmesi, onlara ölçülü ifadelerle ikazlarda bulunması, elbetteki öğretim elemanının bu gayreti, öğrenciler için yerinde bir davranış ve teşvik olur.

3.TECVÎD KONULARI İTİBARIYLA KURALLARIN UYGULANMASI

Tecvîd konuları, yeri geldiğinde ve aynı anda göze ve kulağa hitap etmek için, tahtayı da kullanarak anlatılmalı, konular örneklerle ve uygulamalı olarak işlenmeli ve öğrencilerin anlayabileceği bir seviyede izah olunmalıdır. Bunu sağlamak için de, söz konusu şu yöntemler kullanılmalıdır:

a-) Öğrenciler, sadece düzgün okumasını öğrenmekle kalmayıp, okuduklarının niçin ve nedenini de bilmeleri, böylece tecvîd konularını uygulamalı olarak seslendirmeleri sağlanmalıdır.

b-) Tecvîd bahisleri, öğrencilere öncelik ve çok kullanılış sırasına göre öğretilmeli, meselâ, tenvin ve sakinnûn'un hükümleri medd bahsinden önce anlatılmalıdır. Zira öğrenci medd işaretini görerek –muttasıl mı, munfasıl mı, lazım mı olduğunu bilmeden de-uzatabilir; ama idğam'ın, ihfâ'nın, iklab'ın... vb. kaidelerini bilmeden, bunları yeterince uygulayamaz.

c-)Yeni bir tecvîd konusu anlatılmadan önce bir evvelki konunun, öğrencilere sualler sorularak tekrar edilmesi uygun olur. Anlatılacak yeni konuyla alakalı çokça misal verilmeli, mümkünse ezber ve yüzüne okunan yerlerde onlardan da örnekler bulmaları istenmeli ve uygulaması yaptırılmalıdır

d-) Konu ile ilgi harfler (mesela, ihfâ harfleri, şemsî harfler vb.), şayet öğrencilere bir zorluk çıkarmayacaksa, eski bilginlerin rağbet ettiği şiir veya beyit halindeki şekliyle belletilmelidir; bu şekilde bunların akılda kalması ve istenildiğinde sayılması daha kolaydır.

e-) Konular mutlaka kendi ıstılahları ile öğretilmelidir... Her ilmin, kendine göre yerleşmiş, anlam kazanmış belli ıstılahları vardır... Zaman kaybını önlemek ve daha çok uygulama yapma imkânı sağlamak için tecvîd konularını öğrenciye yazdırmak yerine, iyi hazırlanmış bir kitaptan takip etmelerini sağlamak daha uygun olur⁵⁷.

Şu hususu da belirtmekte yarar var: Eğitim-Öğretim açısından öğreticinin, üstün gayret ve iyi niyet girişiminin semeresi ve verimliliğinin, elbette ki ders saati⁵⁸ ve sınıf mevcuduyla sıkı bir ilişkisi vardır. *Kur'ân*, telâffuz ve seslendirmeye dayalı bir ders olduğu için, sınıf mevcudu ne kadar az olursa, verim de o nispette artar kanaatindeyiz. Bu ders için ideal sınıf mevcudu (okul öğrenci sayısı ve sınıf imkânları elverdiği taktirde), en fazla 15-20 civarında olmalıdır⁵⁹. Böylece sınıf mevcudunun az olmasıyla öğretici, şu kaçınılmaz görevleri yerine getirme imkânını sağlayacak ve eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır :

1. Öğreticinin, öğrencileri bütün yönleri ile tanınması.
2. Öğretici, öğrencilerin dersteki gelişme süreçlerini ve seviyelerini ölçmesi ve bunlara hız kazandırması.

⁵⁷ Bkz. Çetin, s. 24.

⁵⁸ Hali hazırda İlahiyat Fakültelerindeki Kur'ân derslerinin haftada bir veya iki saat olduğu, buna göre ders saatlerinin artırılması gerektiği unutulmamalıdır.

⁵⁹ Çelebi, s. 313 vd.

3. Öğreticinin, öğrencilerden her birine kendi ferdi özellik ve kabiliyetlerine uygun ödevler vermesi. Çünkü ödevler, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmeleri bakımından önemli materyallerdir⁶⁰.

4. Öğreticinin, öğrenciler arasında istidat ve kabiliyet farklılıkları olduğundan, her öğrenciye aynı ödevi vermekten kaçınması.

5. Öğreticinin, sınıftaki öğrencilerini birbiriyle mukayese etmek yerine, her öğrencinin başarısını, kendi gelişim seviyesi içinde ele alarak ayrı-ayrı bir değerlendirmeye tabi tutup, daha isabetli bir hükme varması, vs.

Neticede her öğrencinin ayrı-ayrı öğrenim ve algılama derecesi ölçülerek eğitici, onların seviyesine inme imkânı sağlayacak ve onlara daha da faydalı olma etkinliğini gerçekleştirecektir.

Sonuç olarak bu makalede, Kur'ân öğrenim ve öğretimindeki, yirmi sekiz-yirmi dokuz senelik birikimimizi yazmaya çalıştık. Tabii ki bu bilgi birikim ve tecrübelerimizi, klasik ve modern bilginlerin görüşleriyle de desteklemeye gayret ettik. Amaç; Yüce Allah'ın yardımıyla “Ve rettili'l-Kur'âne tertîlâ; Kur'ânı da ağır ağır her bir harfin hakkını vere vere tertîl-tecvîd üzere oku”⁶¹ ayetindeki emir doğrultusunda, hoşgörü, modern usûl ve yöntemlerle Kur'ân öğretimine hız kazandırıp ışık tutmak ve bundan böyle bu şerefli görevi, çeşitli kuruluşlarda yürütecek olan genç öğretmenlerimize de yardımcı olmaktır. Tefvik Allah'dan.

Elbetteki öğretmen veya öğretim elemanı, eğitim-öğretimin

⁶⁰ Bkz. Küçükahmet, s. 117; Öcal, s. 291 vd.; Aydın, M.Şevki., s. 219.

⁶¹ Müzzemmil, 4.

temel unsurudur. Onun için öğreticilik kutsal bir görevdir. Çünkü öğretmen veya öğretim elemanı her şeyden önce bir eğitimcidir. Öyle ise eğitici, öğrencilerin davranışları üzerinde çalışır, eğittiği her öğrencisinin önceden saptanmış amaçlara ulaşmasına yardım eder ve onların istenilen davranışlara sahip birer kişi olmasını sağlar. Bu anlamda öğretmen veya öğretim elemanı, öğrencisinin davranışlarının mimarıdır. O nedenle öğrencilerin duygularını anlatmalarına elverişli bir ortam hazırlar; kendi meslek coşkusu göstererek ve öğrencilerini severek sınıfta canlı ve renkli insanlık ilişkileri meydana getirir. Öğrencilerine nezâketle davranır ve onların kişiliklerine önem verir; öğrencilerinin yaptıkları yanlışları eleştirirken ya da ret ederken onlarda, kınanma ve aşağı görülme duygusu yaratmayacak biçimde tavrı takınır. Öğretici bu tutumuyla, öğrencinin şahsiyetinin gelişmesine yardımcı olur ve onu hayat ve topluma hazırlar. Böylece öğreticiliğini, kabiliyetini, maharetini, bilgi ve sanatını ortaya koyar.